

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΥΠΟ

HANS KELSEN

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Ἡ οὐσία τῆς πολιτείας

§ 1. Ἡ πολιτεία ως τάξις φυσική τάξις (τάξις τοῦ ὄντος) καὶ δεοντο-λογική τάξις (τάξις τοῦ δέοντος). Φυσικός νόμος, πραγματική ἐνέργεια καὶ κῦρος. § 2. Ἡ πολιτεία ως ὑπερφυσική ἀρχή, ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν πολιτείαν. § 3. Ἡ πολιτεία ως ὑπερατομική βούλησις. § 4. Ἡ πραγματική ἐνέργεια τῆς πολιτειακῆς τάξεως· κανὼν καὶ παράστασις τοῦ κανόνος. § 5. Ἡ σχέσις μεταξὺ κύρους καὶ πραγματικῆς ἐνεργείας τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Δέον καὶ πραγματικότης. § 6. Ἡ πολιτεία ως δύναμις. § 7. Ὁ καταλογισμός εἰς τὴν πολιτείαν. § 8. Ὁ φυσικός καὶ ὁ δεοντολογικός καταλογισμός. § 9. Ἡ πολιτεία ως ιδανική τάξις. § 10. Ὁ δεοντολογικός χαρακτήρας τῶν κοινωνικῶν μορφῶν· φύσις καὶ πνεῦμα. § 11. Ἡ πολιτεία ως ἔξαναγκαστική τάξις. § 12. Ἡ πολιτειακή τάξις διά τάξις δικαίου. § 13. Ἡ νομική διάταξις, τὸ ὑποκείμενον τοῦ δικαίου, τὸ ὑποκειμενικὸν δικαιον, δ πρωτογενῆς καὶ ὁ δευτερογενῆς κανὼν δικαίου. § 14. Ἡ πολιτεία ως τάξις δικαίου μὲν ὅργανα λειτουργοῦντα διὰ κατανομῆς τῆς ἔργασίας. Ἡ κατὰ μορφὴν καὶ καθ' ὕλην ἔννοια τῆς πολιτείας. § 15. Ὁ δυϊσμὸς πολιτείας καὶ δικαίου. § 16. Τὰ προβλήματα τῆς γενικῆς πολιτειολογίας ως προβλήματα τοῦ δικαίου.

II. Τὸ κῦρος τῆς πολιτειακῆς τάξεως. (Στατική)

A' Τὸ Κῦρος

(Ἡ καλουμένη πολιτειακὴ βία, ἡ κυριαρχία· πολιτεία καὶ διεθνὲς δικαιον).

§ 17. Ἡ πολιτειακὴ βία ως κῦρος τῆς πολιτειακῆς τάξεως. § 18. Ἡ κυριαρχία τῆς πολιτείας· ὁ θεμελιώδης κανὼν ἢ τὸ σύνταγμα κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς λογικῆς τοῦ δικαίου. § 19. Ἡ ἀποκλειστικότης (μοναδικότης) τῆς κυριαρχίας τάξεως. § 20. Ἡ κυριαρχία τῆς πολιτείας καὶ ἡ τάξις τοῦ

διεύθυνσις δικαίου. § 21. Τὰ πρωτεῖα τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου.
§ 22. Τὰ πρωτεῖα τῆς τάξεως τοῦ διεύθυνσις δικαίου. § 23. Ἡ σχέσις τῶν δύο ὑποθέσεων· ἡ δυαδική κατασκευή. § 24. Ἡ δικαιολογική φύσις τοῦ διεύθυνσις δικαίου.

B' Ἡ τοπική, γραφικὴ καὶ πρασινικὴ ἐκτασίς τεῦ κύρους.

(Ἡ ἐκτασίς τῆς πολιτείας καὶ ὁ λαός τῆς πολιτείας).

§ 25. Τὸ περιορισμένον καὶ τὸ ἀπεριόριστον τῆς τοπικῆς ἐκτάσεως τοῦ κύρους. § 26. Ἡ κατὰ τόπον μονιμότητα. § 27. Ὁ περιορισμός τῆς τοπικῆς ἐκτάσεως τοῦ κύρους; τῆς ἐννόμων τάξεως τῶν κατ' ίδιαν πολιτειῶν διὰ τοῦ διεύθυνσις δικαίου. § 28. Ὁ περιορισμός τῆς χρονικῆς ἐκτάσεως κύρους τῆς πολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου. § 29. Ὁ περιορισμός τῆς προσωπικῆς ἐκτάσεως τοῦ κύρους τῆς πολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου. § 30. Ἡ θεωρία περὶ λαοῦ τῆς πολιτείας ὡς θεωρία περὶ τοῦ δικαίου ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἔννοιᾳ. § 31. Καθῆκον δικαίου καὶ πολιτειακή ὑπακοή. § 32. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα. § 33. Ἡ ἐνέργεια τῶν ἀρχῶν τῆς πολιτείας. § 34. Τὸ δικαιώμα ἐγκλήσεως. § 35. Ἡ δικαιοπραξία. § 36. Δημόσιον καὶ ίδιωτικὸν δικαιον. § 37. Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα. § 38. Ἡ συνταγματικὴ προστασία τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων. § 39. Ὁ οὐσιώδης χαρακτήρας τῆς παθητικῆς σχέσεως (καθῆκον). § 40. Ἡ ὑπηκοότητα.

G' Ἡ τοπική διαίρεσίς τῆς πολιτείας.

(Συγκέντρωσις καὶ ἀποκέντρωσις· αἱ ἐνώσεις τῶν πολιτειῶν).

§ 41. Γενική καὶ μερική ἀποκέντρωσις (συγκέντρωσις). § 42. Τὸ στατικὸν καὶ τὸ δυναμικὸν στοιγεῖον. § 43. Ἡ τελεία καὶ ἡ ἀτελής ἀποκέντρωσις. § 44. Ἡ διοικητική ἀποκέντρωσις. § 45. Ἡ ἀποκέντρωσις μὲ αὐτοδιοικούμενα σώματα. § 46. Ἡ ἀποκέντρωσις κατὰ «χώρας» (Länder). § 47. Ἡ πολιτεία ὡς μέλος μιᾶς ὅμοσπονδίας πολιτειῶν. § 48. Ἡ ὅμοσπονδία πολιτειῶν καὶ ἡ πολιτειακή ὅμοσπονδία. § 49. Αἱ λοιπαὶ ἐνώσεις πολιτειῶν. § 50. Ἡ κοινωνία τοῦ διεύθυνσις δικαίου.

III. Ἡ γένεσις τῆς πολιτειακῆς τάξεως. (Δυναμική)

A' Τὰ στάδια τῆς γενέσεως.

(Αἱ τρεῖς ἀρχαὶ ἡ λειτουργία τῆς πολιτείας).

§ 51. Νομοθεσία καὶ ἐκτέλεσις. § 52. Τὸ σύνταγμα. § 53. Νόμος καὶ διάταγμα. § 54. Ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις. § 55. Ἡ δικαιοπραξία. § 56. Ἡ ἐμπεσίς πολιτειακή διοίκησις. § 57. Ἡ ἀμεσος πολιτειακή διοίκησις. § 58. Ἡ διάκρισις τῶν ἀρχῶν.

B' Τὰ δργανα τῆς πολιτειακῆς γενέσεως.

(Τὰ πολιτειακὰ δργανα).

§ 59. Ὅργανον, λειτουργία δργάνων, καὶ φορεῖς δργάνων. § 60. Ἡ κατὰ περιεχόμενον ἔννοια τοῦ δργάνου· δ ὑπάλληλος. § 61. Ἡ κατὰ προ-

εχόμενον έννοια τῆς πολιτείας. § 62. ‘Η δημιουργία τῶν πολιτειακῶν ὁργάνων. § 63. ‘Απλᾶ καὶ σύνθετα πολιτειακὰ ὅργανα’ ή διαδικασία. § 64. ‘Η νομιμότης τῆς λειτουργίας τοῦ ὁργάνου. § 65. ‘Υπαλληλία καὶ συναλληλία τῶν ὁργάνων. § 66. Τὸ «άνωτατον» ὅργανον’ ὁ ἀνώτατος πολιτικὸς ὁργάνος. § 67. Τὰ ἀντιρροσωπευτικὰ ὅργανα.

Γ', Αἱ μέθοδοι τῆς γενέσεως.
(Αἱ μορφαὶ τῆς πολιτείας).

§ 68. ‘Η έννοια τῆς μορφῆς τῆς πολιτείας’ μοναρχία καὶ δημοκρατία, ὡς ίδανικοί τύποι. § 69. ‘Η πραγματοποίησις τῶν δύο ίδανικῶν τύπων’ ή ἀρχὴ τῆς πλειοψηφίας. § 70. Αἱ μικταὶ μορφαὶ. § 71. Αἱ ἀρχαὶ τερφαὶ μορφαὶ τῆς ἀπολύτου καὶ τῆς περιωρισμένης μοναρχίας. § 72. ‘Η συνταγματικὴ μοναρχία καὶ ή δημοκρατικὴ πολιτεία. ‘Οργάνωσις τῆς νομοθεσίας. § 73. ‘Η ἐκτέλεσις εἰς τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν καὶ τὴν δημοκρατικὴν πολιτείαν. § 74. Προεδρική καὶ κοινοβουλευτικὴ κυριαρχία ἐν τῇ δημοκρατικῇ πολιτείᾳ. § 75. Τὸ κοινοβούλιον. § 76. Τὰ ἐκλογικὰ συστήματα. § 77. ‘Η πρωτοβουλία τοῦ λαοῦ καὶ τὸ referendum. § 78. Μορφὴ τῆς πολιτείας καὶ κοσμοθεωρία.

Εἰσαγωγὴ

‘Ο ὅρος «γενικὴ θεωρία τῆς πολιτείας» ή—ὅπως δημάζουν τὸν ἐπιστημονικὸν αὐτὸν κλάδον εἰς τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας—«γενικὴ πολιτειολογία» περιλαμβάνει συνήθως σειρὰν ὀρισμένων προβλημάτων καὶ μάλιστα τὴν οὐσίαν τῆς πολιτείας, ποῦ συνίσταται εἰς τὴν σχέσιν της πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὴν ἡθικὴν γενικῶς καὶ τὴν πολιτικὴν εἰδικῶς καὶ κυρίως εἰς τὴν σχέσιν της πρὸς τὸ δίκαιον. ‘Επειτα ἔγκλειει ὁ ὅρος αὐτὸς τὴν θεωρίαν τῶν καλουμένων «στοιχείων» τῆς πολιτείας· τοιαῦτα εἶναι ή ἔξουσία τῆς πολιτείας, ή ἔκτασις τῆς πολιτείας καὶ ὁ λαὸς τῆς πολιτείας· ἐπίσης περιλαμβάνει τὴν θεωρίαν τῶν εἰδικῶν λειτουργιῶν ή τῶν ἔξουσιῶν τῆς πολιτείας, τὴν νομοθεσίαν, τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν διοίκησιν, καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὁργάνων τῆς πολιτείας, καὶ τὴν θεωρίαν τῶν μορφῶν τῆς πολιτείας (μοναρχία καὶ δημοκρατία). Κατὰ κανόνα δὲ κλείεται ὁ κύκλος τῶν προβλημάτων αὐτῶν μὲ τὴν θεωρίαν τῶν ἔνσεων τῶν πολιτειῶν.

*Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ προβλήματα αὐτὰ ἀποτελοῦν τῷ ὄντι αὐτοτελὲς καὶ ἀναγκαῖον σύστημα ἀπορρέει ή λύσις τοῦ προ-

βλήματος, ἂν τῇ καλουμένῃ, «γενικὴ πολιτειολογίᾳ» ως γενικὴ θεωρίᾳ τῆς πολιτείας ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται οὕτω, ἂν δικαίως πρέπει νὰ θεωρηται ως αὐτοτελὴς ἐπιστήμη. Ἡ ἐσωτερικὴ σχέσις τῶν προβλημάτων της βεβαίως δὲν ἔχει καταδειχθῆ σαφῶς ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐργασιῶν. Ἡ πολιτειολογία θὰ παύσῃ παρέχουσα τὴν ὑποψίαν ὅτι εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον αὐθαιρετον συμπίλημα καὶ θὰ νομιμοποιηθῇ ως γνησία ἐπιστήμη, μόνον ὅταν κατορθωθῇ νὰ λυθοῦν καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ὅλα τὰ προβλήματα, τὰ συγκεντρούμενα εἰς τὸν ὄρον αὐτὸν, ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεμελιώδη μορφήν.

Τοῦτο πρόκειται νὰ ἐπιχειρήσωμεν κατωτέρῳ. Σκιαγραφούντες δὲ κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ διάγραμμα τῆς γενικῆς θεωρίας τῆς πολιτείας δίδομεν κατὰ τὰς κυρίας γραμμάς, ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὴν πολεμικὴν κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θεωρίας, τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐκτενεστέρου ἔργου τὸ ὄποιον ἐδημοσιεύσαμεν περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. (1)

I. Ἡ οὐσία τῆς πολιτείας.

§ 1. Ἡ πολιτεία εἶναι τάξις ἀνθρωπίνων σχέσεων. "Οταν χαρακτηρίζουν τὴν πολιτείαν ως «ἔνωσιν» ή ως «σύνδεσμον» ἀνθρώπων, προύποδέτουν πάντοτε, ὅτι ὁ «σύνδεσμος» αὐτὸς, τοῦτοστι ή ὑπαρξίας τοῦ δεσμοῦ μεταξὺ ἀνθρώπων, διομαζομένου «πολιτεία», ἐπιτυγχάνεται ἡ δροθότερον ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῶν ἀνθρώπων τακτοποιεῖται κατὰ ἕνα ὠρισμένον τρόπον. Μπορεῖ δμως κατὰ δύο τρόπους νὰ γίνῃ λόγος περὶ «τάξεως», περὶ νόμου. Όμιλοῦμεν περὶ «τάξεως φυσικῆς» καὶ ἐννοῦμεν δι' αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως τῷ διτι σχειζοῦνται πρὸς ἀλλήλα κατὰ ὠρισμένον, διὰ τῶν φυσικῶν νόμων ἐκφραζόμενον τρόπον, ὅτι κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ σχετίζωνται ἔτσι. Αὐτὴ η ἀνάγκη εἶνε ἀνάγκη τοῦ γενικοῦ νόμου τῆς *aliquas* ἀπέντινε τοῦ ὄποιου ὅλος οἱ φυσικοὶ νόμοι εἶναι νόμοι εἰδικοί. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἀντικείμενον φυσικὸν, ποῦ νὰ παρουσιάζῃ ἀλλας σχέσεις

(1) Allgemeine Staatslehre, Verlag Julius Springer, Berlin 1925.

ἀπὸ τὰς σχέσεις. ποῦ δοῖται ἡ τάξις τῆς φύσεως, εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθῇ τὸ ἀντικείμενον αὐτὸς εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἓνα φυσικὸν νόμον ή νὰ διασπάσῃ ἓνα φυσικὸν νόμον· τὸ τοιοῦτον θὰ ἡτο κάτι ἀκατανόητον. "Αν ἓνα φυσικὸν ἀντικείμενον ὑπὸ ὥρισμένας προϋποθέσεις παρουσιάζει σχέσεις διαφορετικὰς ἀπ' ὅτι δοῖται ὁ—προϋποτιθέμενος—φυσικὸς νόμος, τοῦτο θὰ ἡτο ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν διετύπωσε δροῦσ τὸν φυσικὸν αὐτὸν νόμον· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι αὐτονόητον, ὅτι πρέπει ὁ νόμος νὰ διατυπωθῇ ἔτσι ὡστε τὸ νέον γεγονός νὰ ἐννοηθῇ ως ὑπαγόμενον καὶ αὐτὸς εἰς τὸν νόμον. Ἡ τάξις τῆς φύσεως εἶναι μόνον τὸ σύνολον, τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν νόμων.

"Ομιλοῦν δμως καὶ περὶ τάξεως κατὰ ἐντελῶς διαφορετικὴν ἐννοιαν. "Οχι περὶ ἐνὸς συστήματος φυσικῶν νόμων, ἀλλὰ περὶ κανόνων. Οἱ κανόνες δὲν διατυπώνουν ἐκεῖνο, ποῦ τῷ ὄντι γίνεται καὶ ποῦ ἀνεξαιρέτως, κατ' ἀνάγκην, γίνεται, ἀλλὰ δοῖται ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρέπει, δέον νὰ γίνεται, ἀν καὶ ἵσως δὲν γίνεται πάντοτε. Τοιαύτη δεοντολογικὴ τάξις ἔχει βεβαίως ως ἀντικείμενον μόνον ἀνθρωπίνας σχέσεις, τὰ δὲ ἄλλα γεγονότα τὰ συμπεριλαμβάνει μόνον κατὰ τὴν οὐσιώδη αὐτῶν σχέσιν μὲ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις, τοῦτεστι ως προϋποθέσεις ή ως ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπίνης πράξεως· ἐξ ἄλλου μπορεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη πρᾶξις νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τῆς φυσικῆς τάξεως. Κατὰ τὸ νόημα μιᾶς δεοντολογικῆς τάξεως εἶναι κανεὶς ὑποχρεωμένος νὰ συμπεριφέρεται κατὰ ὥρισμένον τρόπον, νὰ πράττῃ τοῦτο καὶ νὰ μὴν πράττῃ ἐκεῖνο. "Αν δμως δὲν συμπεριφέρεται κανεὶς κατὰ τὸν ὥρισμένον αὐτὸν τρόπον, ἀν παραμελῇ κανεὶς νὸ πράξη ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πράξῃ, ἡ πράττει κανεὶς ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μὴν πράξῃ, τότε ὁ κανὼν βεβαίως δὲν θίγεται δι' αὐτοῦ, οὔτε κινδυνεύει ἡ δεοντολογικὴ τάξις ως πρὸς τὴν ὑπαρξίν της. Βεβαίως λέγουν, ὅτι ὁ κανὼν ἡ τάξις «προσβάλλεται», «διασπᾶται», ἀλλ' αὐτὸς δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ κανὼν αὐτὸς, ἡ δεοντολογικὴ τάξις ἔπαινε καὶ νὰ *Ισχύῃ*, νὰ ἔχῃ τὸ κῦρος της. Εἰς τὸ κῦρος αὐτὸς ἔγκειται ἡ εἰδικὴ ὑπαρξίας τῆς δεοντολογικῆς τάξεως. Καὶ τὸ κῦρος αὐτὸς δὲν ἔξαρτᾶται ἀπ' εὑθείας ἀπὸ κάποιαν πραγματικότητα, ἀνταποκριτούμενην εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν, πραγματικότητα δπως εἶναι ἡ ὑπαρξίας τῆς φύσεως. "Ο κανὼν οὐ κλέψεις ἡ οὐ ψευδομαρτυρήσῃς, διατηρεῖ ἀμετάβλητον τὸ κῦρος του καὶ ὅταν

άκριμη εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος ἀνθρωπος κλέπτει ἢ ψεύδεται. Οἱ φυσικοὶ νόμοι κανονίζονται κατὰ τὰ γεγονότα, τὰ γεγονότα ὅμως—καὶ μάλιστα ὡς πράξεις ἢ ὡς παραλεῖψεις τῶν ἀνθρώπων—δέον νὰ κανονίζωνται συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας.

§ 2. "Αν ἐπιχειρήσωμεν νὰ συλλάβωμεν τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν κατὰ τὴν δποίαν γίνεται γενικῶς λόγος περὶ πολιτείας καὶ εἰδικῶς ἐν τῇ γενικῇ πολιτειολογίᾳ, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ τάξις, ποὺ χαρακτηρίζομεν ὡς πολιτείαν, ἔχει πρωτίστως τὴν ἔννοιαν δεοντολογικῆς τάξεως. Μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔννοηθοῦν ὠρισμένοι, συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενοι, ἴσχυρισμοὶ περὶ τῆς οὖσίας τῆς πολιτείας, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ προσδώσῃ κανεὶς εἰς αὐτοὺς μυστικιστικὴν σημασίαν. Τοοῦτος ἴσχυρισμὸς εἶναι, πρὸ παντὸς ἄλλου, ἐκεῖνος κατὸ τὸν δποῖον ἡ πολιτεία εἶναι κατ' οὐσίαν ὑπερφυσικὴ ἀρχὴ καὶ κατὰ τὸν δποῖον ἡ σχέσις τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν δποίων τὴν συμπεριφορὰν κανονίζει ἡ τάξις τῆς πολιτείας, παριστάνεται ὡς σχέσις ἱεραρχικὴ, δπου τὸ ἔνα μέλος τῆς σχέσεως ὑποτάσσεται καὶ τὸ ἄλλο ὑποτάσσει, οἱ δὲ ἀνθρώποι θεωροῦνται ὡς οἱ «ὑποτεταγμένοι» εἰς τὴν πολιτείαν. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ συλλάβῃ τὴν οὖσίαν τῆς πολιτείας χωρὶς τὴν ἴδεαν, ὅτι ἀπὸ τὴν πολιτείαν ἐκπορεύονται ὑποχρεώσεις, ὅτι οἱ ἀνθρώποι, ἐπειδὴ ζοῦν εἰς τὸν σύνδεσμον τῆς πολιτείας, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἔχουν ὠρισμένας ἀμοιβαίας σχέσεις. Τὴν δὲ πολιτείαν, ποῦ εἶναι ἡ ὑπερφυσικὴ ἀρχὴ, ἡ ἰσταμένη ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔννοησῃ μόνον ἐφ' ὅσον αὐτῇ εἶναι μία τάξις, ὑποχρεοῦσα τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὠρισμένον τρόπον συμπεριφορᾶς, συνεπῶς ὡς σύστημα κανόνων ρυθμιζόντων τὰς ἀνθρωπίνας σχέσεις. Βεβαίως ὅμιλοῦν καὶ περὶ τῆς «ὑπερφυσικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως» καὶ περὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ φύσις «ὑπαγορεύει» εἰς τὰ πράγματα τὸν νόμον καθ' ὃν ἐνεργοῦν καὶ περὶ τοῦ ὅτι τὰ πράγματα εἶναι «ὑποτεταγμένα» εἰς τὴν φύσιν. Αὐτὸς ὅμως εἶναι ὀφθαλμοφάνως μόνον ἀναλογία καὶ μάλιστα ὅχι καὶ τόσον ἐπιτυχής συγκρίνουν τὴν φύσιν, τὴν ἰσταμένην ὑπὸ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ ἢ τῶν φυσικῶν νόμων, μὲ τὴν πολιτείαν, τὴν ἰσταμένην ὑπὸ ἕνα βασιλέα ἢ τοὺς νόμους τοῦ δικαίου, χωρὶς δι' αὐτοῦ νὰ συνταυτίζουν τὴν τάξιν τῆς φύσεως μὲ τὴν πολιτειακὴν τάξιν. Ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι τὸ πρῶτον ἐσκέφθησαν περὶ τοῦ ἔαυτοῦ των καὶ περὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων των, ἐπειδὴ ἡ

έπιστήμη τῆς πολιτείας καὶ ὅχι ἡ — φυσικὴ ἐπιστήμη—εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη ἐπιστήμη, διὰ τοῦτο εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη μεταχειρίζεται κατ' ἀρχὰς τὰς ἔννοιας, ποῦ ἥσαν προωρισμέναι διὰ τὴν κατανόησιν τῆς πολιτείας καὶ ὅτι ἀντελήφθησαν τὴν φύσιν ὡς ἕνα μεγάλον πολιτειακὸν ὄργανισμόν. Τῷ δὲ τῷ ἔννοια τοῦ φυσικοῦ νόμου κατάγεται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ κανόνος, ὑπέστη δὲ βεβαίως πλήρη ἀλλοίωσιν ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενόν της.

§ 3. Ὡς ἔννοοῦν τὴν πολιτείαν ὡς ὑπερφυσικὴν ἀρχήν, εἴτε χαρακτηρίζουν αὐτὴν συχνὰ καὶ ὡς «βούλησιν» καὶ ἡ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι κατ' οὓσιαν βούλησις ἡ καθορίζουν ὅτι ἔχει κατ' οὓσιαν βούλησιν.⁴ Η «βούλησις» αὐτὴ—καθὼς ἰσχυρίζονται—δὲν εἶναι ἡ βούλησις ὠρισμένων ἀνθρώπων. Βεβαίως μεταχειρίζεται ἡ βούλησις τῆς πολιτείας ἡ πολιτεία ὡς βούλησις ὠρισμένους ἀνθρώπους καὶ τὴν θέλησιν αὐτῶν ὡς ὄργανά της. Η βούλησις ὅμως αὐτῆς ταύτης τῆς πολιτείας εἶναι κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν βούλησιν τῶν ἀνθρώπων, ποῦ εἶναι ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν πολιτείαν, ἡ δὲ βούλησις τῆς πολιτείας εἶναι ὑπερτέρα ἀπὸ τὸ ἀπλοῦν ἀθροισμα τῶν εἰδικῶν βουλήσεων, ἵσταται ὑπεράνω τῶν βουλήσεων αὐτῶν. Οἱ αὐτοὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ εἶναι τότε μόνον πλήρεις νοήματος καὶ παύουν νὰ εἶναι παρανοήματα τῆς μυστικιστικῆς ψυχολογίας, ποῦ ἐργάζεται πάντοτε μὲ πλάσματα, ὅταν ἔννοήσῃ κανεὶς τὴν μυστηριώδη «βούλησιν» τῆς πολιτείας ὅχι ὡς πραγματικὸν ψυχικὸν γεγονός (ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔννοιαν ἡ βούλησις ὑπάρχει μόνον ὡς βούλησις ὠρισμένων ἀνθρώπων, ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀτόμου δὲν ὑπάρχει βούλησις), ἀλλὰ ὡς εἰκονικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ κύρους τῆς δεοντολογικῆς τάξεως, ποῦ ὀνομάζομεν πολιτείαν. Τὸ δεοντολογικὸν αὐτὸν κύρος εἶναι ἡ εἰδικὴ σφαῖδα ὅπου ὑπάρχει ἡ πολιτεία.

§ 4. Κάτι διαφορετικὸν εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐνέργεια τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Βεβαίως ἡ πολιτειακὴ τάξις δὲν ἔχει μόνον κύρος, ἀλλὰ ἔχει—μέχρις ἔνδες ὠρισμένου βαθμοῦ—καὶ πραγματικὴν ἐνέργειαν· ὅχι μόνον δέον νὰ ἀκολουθῇται, ἀλλὰ καὶ ἀκολουθεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον. Η πραγματικὴ σχέσις τῶν ἀνθρώπων ἀνταποκρίνεται κατὰ προσέγγισιν πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Εν τούτοις δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ ἔκφραζεσθαι ἐγκλείει συνανυμίας αἱ ὅποιαι ὀδηγοῦν εἰς μεγάλας πλάνας. Κυρίως δὲν εἶναι ὁ καὶ ὃν ἡ δεοντολογικὴ τάξις, κατὰ τὴν εἰδικὴν

αὐτῆς ὑπόστασιν ως κύρους, ἢ ὅποία «ἐνεργεῖ». Εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀνθρωποι ἀντιλαμβάνονται τὸν κανόνα ἢ ἔχουν τὴν παράστασιν τῆς τάξεως.⁶ Η παράστασις αὐτὴ ἐνεργεῖ διὰ τοῦ γεγονότος, ὅτι αὐτὴ παράκινη τοὺς ἀνθρώπους εἰς συμπεριφορὰν ἀνάλογον πρὸς τὴν παράστασιν, πρὸς τὴν ἀντίληψιν αὐτῆν. «Ἐνας ἀνθρωπός π.χ. ποῦ σκανδαλίζεται νὰ ὑφαρπάσῃ κάτι ἀπὸ ἔνιι ἄλλον, ἔνθυμεῖται τὴν πολιτειακὴν ἐντολήν» οὐκ ἀλέψεις καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς παραστάσεως αὐτῆς δὲν διαπράττει τὴν κλοπήν. «Ο κανὼν ως τοιοῦτος εἶναι ἔνα γεγονός ἔξωψυχολογικόν, εἶναι ἢ ἔκφρασις τοῦ δέοντος καὶ τὸ «κῦρος» του δὲν ἀνήκει εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ φυσικοῦ ὄντος, τοῦ διεπομένου ἀπὸ τὸν νόμον τῆς αἰτίας. Η παράστασις, ποὺ ἔχει ως ἀντικείμενόν της (περιεχόμενόν της) τὸν κανόνα, ἢ ψυχικὴ ἐνέργεια, ποὺ «εἶναι φορεὺς» τοῦ κονόνος ως πνευματικοῦ περιεχομένου, εἶναι ἔνα καθαρῶς ψυχολογικὸν γεγονός· μπορεῖ νὰ εἶναι αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα, διότι εὑρίσκεται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ φυσικοῦ ὄντος. Αὐτὴ εἶναι ἢ ἐνεργοῦσα παράστασις, τούτεστι ἢ ἔχουσα ως ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάλογην πρὸς τὸν καίόνα συμπεριφορὰν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ προκαλοῦσα αὐτὸν αἰτιολογικῶς. Πρέπει συνεπῶς νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὸν κανόνα ποὺ λεγόμενος, ποὺ διακρίνεται μὲν τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κανόνος, τότε ἔκφραζεται μὲ μίαν συντομίαν, ἢ ὅποία ἐπιτρέπεται μόνον. ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἔχει κανεὶς πλήρη συνείδησιν τῶν δύο διαφόρων ἐννοιῶν, αἵ ὅποιαι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, καλύπτονται ὑπὸ ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν δρόν, τὸν «κανόνα».

§ 5. Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ τάξις, ἢ χαρακτηριζομένη ως πολιτεία, ὅχι μόνον ἔχει δεοντολογικὸν κῦρος, ἀλλὰ ἐνεργεῖ κατὰ τὴν ἀνωτέρῳ ἀναπτυχθεῖσαν ἐννοιαν, δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραπλανήσῃ εἰς τὸ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ πολιτειακὴ τάξις εἶναι τάξις ὄντος, ὅπως εἶναι ἡ τάξις τοῦ φυσικοῦ ὄντος, καὶ ὅτι δὲν εἶναι κανόνες, ἀλλ' οὕτως εἰπεῖν, φυσικοὶ νόμοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀποτελοῦν τὸ σύστημα τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Η παραδοχὴ αὐτὴ δὲν δικαιολογεῖται καὶ ὅταν ἀκόμη ἀναγκασθῇ νὰ διμολογήσῃ κανεὶς, ὅτι ἡ πολιτειακὴ τάξις, ως τοιαύτη, τότε μόνον προϋποτίθεται ἔχουσα κῦρος, ὅταν ἡ περὶ αὐτῆς παράστασις ἐνεργεῖ μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου βαθμοῦ, ὅταν δηλαδὴ οἱ ἀνθρωποι, τῶν ὅποιων ὁρμοῦσει ἡ δεοντολογικὴ τάξις τὴν ἀμοι-

βαίαν σχέσιν, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς τάξεως αὐτῆς, συμπεριφέρονται τῷ δητὶ, κατὰ τὸ πλεῖστον, συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν. Μπορεῖ νὰ εἴπωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡδποια πραγματικότης τῆς πολιτειακῆς τάξεως ἀποτελεῖ βεβαίως τὴν conditio sine qua non. ὅχι δμως καὶ τὴν conditio per quam διὰ τὸ κῦρος τῆς τάξεως αὐτῆς.¹ Αν δμως προσέξῃ κανεὶς ἀκριβέστερον θὰ ἔδῃ δτι εἶναι κατ' ἔξοχὴν ἀδιάφορον, ἢν ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀνταποκρίνεται γενικῶς εἰς τὴν ώς ἔγκυρον προϋποτεθεῖσαν τάξιν, προεκλήθη ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς τάξεως αὐτῆς. Αν καὶ εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ διὰ ποῖον λόγον οἱ ἀνθρώποι συμπεριφέρονται σύμφωνα μὲ τὴν πολιτειακὴν τάξιν, ἐν τούτοις μπορεῖ κανεὶς νὰ ἴσχυεισθῇ μὲ ἀρκετὴν βεβαιότητα, δτι εἰς ἀρκετὰ πολλὰς περιπτώσεις ὅχι, ἢ τούλαχιστον ὅχι μόνον ἢ παράστασ.ς μιᾶς πολιτειακῆς ἐντολῆς εἶναι ἢ δδηγοῦσα τὸν ἀνθρώπον εἰς κανονικὴν συμπεριφοράν. Εἶναι πολλάκις θρησκευτικαὶ ἢ ἡθικαὶ παραστάσεις ποὺ παρακινοῦν τὸν ἀνθρώπον νὰ μὴ κλέπτῃ, νὰ ἐπιστρέψῃ ἐνα ληφθὲν δάνειον ἢ νὰ δηλώνῃ τὰ εἰσοδήματά του ἐπακριβῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς φορολογίας. Οχι δ φόβος τῆς πολιτειακῆς ποινῆς ἢ τῆς ἐκτελέσεως, ὑπὸ τὴν κύρωσιν τῶν ὅποιων τελεῖ ἀκριβῶς ὁ πολιτειακὸς κανὼν, ἀλλὰ ἢ σκέψις περὶ θεοῦ, περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν συνανθρώπων ἢ περὶ τῆς κοινωνικῆς ὑπολήψεως, αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ παρακινοῦν τὸν ἀνθρώπον νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς πολιτείας. Η σχέσις, ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ κύρους τῆς δεοντολογικῆς τάξεως τῆς πολιτείας καὶ τῆς σφαίρας τοῦ πραγματικοῦ γίγνεσθαι, πρέπει ἀρα νὰ διατυπωθῇ καλλίτερον κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ἢ πολιτειακὴ τάξις τότε μόνον προϋποτίθεται ώς δεοντολογικῶς ἔγκυρος, δταν ἢ πραγματικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ὅποιαν ἀναφέρεται ἢ τάξις αὐτή, ἀνταποκρίνεται, μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου βαθμοῦ, εἰς τὸ περιεχόμενόν της. Θὰ ἡταν βεβαίως ἀνόητον νὰ προϋποθέσῃ κανεὶς μίαν πολιτειακὴν τάξιν ώς ἔγκυρον εἰς τὴν ὅποιαν κατ' οὐδένα τρόπον ἀνταποκρίνεται ἢ συμμορφώνεται ἢ πραγματικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων. Υπάρχουν βεβαίως μερικὰ μεμονωμένα πινακίδειγμανα στενοχεφάλων, ποὺ ἀκόμη σήμερον θεωροῦν τὴν πολιτειακὴν τάξιν τῆς τσαρικῆς Ρωσσίας ώς ἔγκυρον καὶ δτι συντελέσθη ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν τὸ θεωροῦν ώς παράνομον, μὲ τὴν αἰτιολογίαν, δτι ἢ παλαιὰ τάξις δὲν

μετεβλήθη μὲν νόμιμα μέσα. Τοῦτο δὲ μάθηται γνώμη παραλογιζομένων. Ποίαν σημασίαν μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὸ γεγονός, τοῦ νὰ θεωρῇ κανεὶς ως ἔγκυρον μίαν τάξιν μὲ τὸ μέτρον τῆς ὁποίας καμμία πλέον ἔννομος κατάστασις δὲν δύναται νὰ δοισθῇ;

Ἐξ ἄλλου δὲ μάθηται δεοντολογικὴ τάξις δὲν πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη ὡστε **κάθε** πραγματικὴ σχέσις τῶν εἰς αὐτὴν ὑποτεταγμένων **ἀνθρώπων** νὰ ἐμφανίζεται ως κανονική. Τὸ περιεχόμενον τῆς δεοντολογικῆς τάξεως πρέπει μάλιστα νὰ εἶναι τοιοῦτο ὡστε νὰ μπάρχῃ **ή δυνατότης αντιφάσεως** μεταξὺ εἰδικῶν γεγονότων τοῦ πραγματικοῦ γίγνεθαι καὶ τῶν κανόνων τῆς τάξεως. Πρέπει νὰ εἶναι **δυνατὸν** νὲ πράττειν κανεὶς ἐναντίον τῆς τάξεως· **ή τάξις πρέπει** νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ «διασπᾶται», διότι διαφορετικὰ δὲν θὰ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα **δεοντολογικῆς** τάξεως. **Ο κανὼν ποῦ διατάσσει** πρέπει νὰ γίνεται ἔκεινο ποῦ πραγματικῶς γίνεται **ή πρέπει** νὰ συμπεριφέρεσαι δύο πραγματικῶς συμπεριφέρεσαι, θὰ ἥταν μόνον ως πρὸς τὴν λέξιν καὶ δχι ως πρὸς τὸ νόημα κανών. Μόνον ἔνας κανὼν τοιούτου περιεχομένου θὰ ἔδιδε τὴν ἔγγυησιν ὅτι **σύδεπτοτε** εἶναι δυνατὴ **ἀντίφασις** μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος τῆς φύσεως· ἔνας τέτοιος δὲ μάθηται θὰ ἥταν ἀνόητος. **Η ζητουμένη λοιπὸν σχέσις** μεταξὺ τοῦ περιεχομένου ἔνδεις συστήματος ἔγκυρων μορφῶν καὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ πραγματικοῦ γίγνεσθαι, τοῦ συντεταγμένου πρὸς τὸ σύστημα τῶν κανόνων, εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ως ἔξῆς· πρέπει νὰ δικιρίωμεν **ἔνα ἀνώτερον** καὶ **ἔνα κατώτερον δρισον**: **ή δὲ** ἔντασις δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ **ἔνα** πακίπιον οὔτε νὰ πίπτῃ κάτω ἀπὸ **ἔνα** πίπιπιον. Τὸ πρόβλημα εἶναι λοιπὸν πολὺ περισσότερον περιπλεγμένον ἀπὸ ὅτι φαίνεται εἰς τὸν κοινὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου.

§ 6. **Άν παραδεχθῇ** λοιπὸν κανεὶς, κατὰ τὰ προηγούμενα, ὅτι **ή πολιτεία** εἶναι δεοντολογικὴ τάξις, δὲν θὰ παραιτηθῇ βεβαίως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην παραδοχὴν, ὅτι **ή πολιτεία**—**ἄν καὶ δχι ἀποκλειστικῶς** ἐν τούτοις **συμπληρωματικῶς**—εἶναι **δύναμις, βία,** ἀρα φυσικὸν **ὅν**, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐκπορεύονται φυσικαὶ ἐνέργειαι. Θὰ ὑποδείξῃ δὲ κανεὶς τὰ κατασκευάσματα ἔκεινα, ποῦ ἐκδηλώνουν συνήθως τὴν βίαν τῆς πολιτείας, τὰ πυροβόλα, τὰ πολυβόλα καὶ τὰς χειρομβοβίδας, τὰ φρούρια καὶ τὰς φυλακὰς, τὴν ἀγχόνην καὶ τὰς λαιμητόμους. **Άλλα** αὐτὰ **όλα**, καθ' ἔαυτὰ θεωρούμενα, εἶναι **άψυχα** καὶ **ἀδιάφορα** **ἀγτι-**

κείμενα, προσλαμβάνουν δὲ τὴν εἰδικὴν των σημασίαν μόνον διὰ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ μεταχειρίζονται ἀνθρώποι· τὸ γεγονός δὲ, ὅτι οἱ ἀνθρώποι πράττουν τοῦτο, αὐτὸς εἶναι κατὰ βάθος ἀποτέλεσμα τῶν παραστάσεων ὑπὸ τῶν ὅποιων κυριαρχοῦνται καὶ δὴ τῆς παραστασεως, ὅτι πρέπει νὰ πράξουν ἔτσι, ὅπως ὅρίζουν οἱ πολιτειακοὶ κανόνες. “Οταν λοιπὸν δμιλῇ κανεὶς περὶ τῆς δυνάμεως τῆς πολιτείας, πρέπει νὰ ἔννοῃ τὴν δύναμιν τῶν παραστάσεων, αἱ ὅποιαι ἔχουν ως περιεχόμενον τὴν πολιτειακὴν τάξιν ἥ (κατὰ τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν συντομίαν) τὴν πραγματικὴν ἐνέργειαν τῆς πολιτειακῆς τάξεως.” Αν νομίζῃ κανεὶς, (προσκολλημένος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φαινομένων), ὅτι ἥ πραγματικὴ ὑπαρξίας τῆς πολιτείας ἔγκειται εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν, τότε ἥ πραγματικότης αὐτὴ τῆς πολιτείας δὲν εἶναι διαφορετική ἀπὸ τὴν ὑπαρξίαν τοῦ θεοῦ· ὑπάρχει μόνον ὅταν πιστεύῃ κανεὶς εἰς αὐτὸν. Βεβαίως εἶναι δύσκολον νὰ εἴπῃ κανεὶς, μετὰ τὰ εἰρημένα περὶ τῶν αἰτίων τῆς κατὰ τὸ δέον συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, τὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα αὐτὴν, ποῦ χαρακτηρίζεται ως «δύναμις τῆς πολιτείας», ἀνάγεται τῷ ὅντι εἰς τὴν πολιτείαν καὶ τὶ, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ βάθος τοῦ πραγμάτου, ὀφείλεται εἰς τὸν πανάγμαθον θεὸν καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς. “Ο τρόπος αὐτὸς τῆς ὑπάρχεως εἶναι ἐντελῶς ὑποκειμενικὸς· ἀντικειμενικὸν εἶναι μόνον τὸ κῦρος τῆς δεοντολογικῆς τάξεως, τῆς ὅποιας ἥ ἔκφρασις εἶναι πολιτεία ἥ «θεὸς».

§ 7. Ἀπὸ τὴν ἀποψιν τοῦ ἀκρίτου ἐμπειρισμοῦ ἵσως ἀντιταχθῆ κατὰ τῶν συλλογισμῶν αὐτῶν, ὅτι εἶναι πολὺ «ἀπαγωγικοί», διότι ἀφορμῶνται ἀπὸ ἕνα εἰδικὸν κῦρος, εἰς τὸ ὅποιον δέον νὰ ἔγκειται ἥ ὑπαρξίας τῆς πολιτειακῆς τάξεως, ὑπαρξίας ἥ ὅποια δὲν εἶναι «ἐμπειρική», διότι δὲν εἶναι ἥ τῶν φυσικῶν γεγονότων τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ σὺν ἀκόμη λάβῃ κανεὶς ως ἀφετηρίαν ἐντελῶς «ἐμπειρικὰ» γεγονότα, κατ’ ἀνάγκην θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἕδιον ἀποτέλεσμα. “Ἄς παρατηρήσῃ κανεὶς ἐπισταμένως—διὰ νὰ κυριαρχήσῃ τῆς πολιτείας ἐννοιολογικῶς— πρῶτον τὴν καλουμένην πραγματικότητα, τουτέστι τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα. Δὲν θὰ ἕδῃ κανεὶς τίποτε ἄλλο παρὰ ἀνθρώπινας πράξεις, ἕνα ἀπειρον πλῆθος ἀπὸ ἐνεργείας ἀτόμων. Ποῖον δῆμος εἶναι τὸ γνώρισμα διὰ τοῦ ὅποιου διακρίνομεν μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀνθρώπινας αὐτὰς πράξεις ως πολιτειακὰς ἐνεργείας; Ποῖον εἶναι τὸ κοιτήριον διὰ τοῦ ὅποιου καταλ-

γιζονται ωρισμέναι ἀνθρώπιναι πράξεις, δχι εἰς τὸν πράτταντα ἀνθρωπὸν ώς τοιοῦτον, ἀλλὰ—δι' αὐτοῦ βρβαίως—εἰς ἕνα ἄλλο ὑποκείμενον, ἵδεῶδες ὑποκείμενον, προύποτιθέμενον τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ εἰς τὴν «πολιτείαν»; Διὰ τὴν αἰσθησιν, τοῦτέστι διὰ τὸν ἐντελῶς «ἐμπαιρικὸν» καὶ «ἐπαγωγικὸν τρόπον» τοῦ θεωρεῖν τὴν πραγματικότητα, ὑπάρχουν μόνον εἰδικαί, ἀτομικαὶ ἀνθρώπιναι πράξεις. «Ἄν δὲ θεωρῇ κανεὶς μερικὰς ἀπὸ τὰς πράξεις αὐτὰς ώς «πολιτειακὰς» ἐνεργείας—ἢ δὲ πολιτεία, διὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τοῦ θεωρεῖν τὰ πράγματα ἐνυπάρχει, ἀν ὑφίσταται, μόνον εἰς τὰς «πολιτειακὰς αὐτὰς ἐνεργείας»—τότε ή ποιότης αὐτῶν ώς πολιτειακῶν ἐνεργειῶν μᾶς ἐπιβάλλει νὰ μὴν θεωρήσωμεν τὰς πράξεις αὐτὰς ὑπὸ τὴν αἰσθητῶς ἀντιληπτὴν ἴδιότητα. Εἰς τὴν «πολιτείαν» ώς τὸν «φροέα» ἢ τὸ «ὑποκείμενον» τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, καταλήγει κανεὶς μόνον μὲ διανοητικὴν ἔργασίαν τὴν ὅποιαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου χαρακτηρίζομεν ώς καταλογισμὸν. Ἡ πολιτεία ώς τὸ ὑποκείμενον τῶν πολιτειακῶν ἐνεργειῶν εἶναι σημεῖον καταλογισμοῦ. Τὸ κριτήριον δυως διὰ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις, τὰς ὅποιας θεωρεῖ κανεὶς ώς πολιτειακὰς ἐνεργείας, δι' ἐκείνας τὰς ὅποιας δύναται νὰ καταλογίσῃ κανεὶς εἰς τὴν πολιτείαν, εἶναι ἕνα καὶ μόνον· διὰ δηλαδὴ αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ—καὶ μόνον αὐταὶ—ἀνταποκρίνονται κατὰ εἰδικὸν τρόπον εἰς τὴν ώς ἔγκυρον προϋποτεθεῖσαν τάξιν, τοῦτέστι εἰς τοὺς κανόνας τοὺς διαμορφοῦντας τὴν τάξιν αὐτήν. Αἱ πράξεις δὲ αὐταὶ διὰ νὰ εἴναι πολιτειακαὶ, ἔχοντας ὠρισμένας προϋποθέσεις καὶ εἶναι πράξεις ωρισμένων ἀνθρώπων. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῶν ώς πολιτειακῶν ἐνεργειῶν δὲν σημαίνει κυρίως τίποτε ἄλλο παρό, διὰ τοῦτο αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ ἀνταποκρίνονται, κατὰ εἰδικὸν τρόπον, εἰς τὴν τάξιν τῆς πολιτείας, καὶ δὴ ἐφ' ὅσον αὗται κανονίζονται κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ὑπὸ τῆς τάξεως, ἐκτελοῦνται ἐντὸς τῆς σφαίρας τῆς τάξεως καὶ συγεπῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς τάξεως. Ἡ πολιτεία ώς ὑποκείμενον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν εἶναι μόνον ἡ προσωποποιημένη ἔκφρασις τῆς ἐνότητος τῆς τάξεως αὐτῆς. Ἡ ἀναφορὰ τῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς τάξεως, τῆς στηριζομένης εἰς τὸν κανόνα τὸν ρυθμίζοντα τὰς ἐνεργείας αὐτάς, εἶναι ὁ «καταλογισμὸς» εἰς τὴν πολιτείαν. Ἡ πολιτεία εἶναι τὸ κοινὸν κέντρον τοῦ καταλογισμοῦ ὅλων τῶν κατὰ εἰδικὴν μορφὴν δεοντολογικῶς χαρακτηρίζομένων πολιτειακῶν πράξεων, τὸ κοινὸν σημεῖον συναντήσεως διὰ τὸν καταλογισμὸν ὅλων

τῶν ὡς πολιτειακῶν ἐνεργειῶν χαρακτηριζομένων γεγονότων.

§ 8. Ἡ λογικὴ μορφὴ τοῦ δεοντολογικοῦ καταλογισμοῦ, θεμελιώδῶς διάφορος ἀπὸ πᾶσαν γνῶσιν συντελουμένην διὰ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τουτέστι κατευθύνομένην πρὸς τὴν φυσικὴν πραγματικότητα, καὶ εἰδικῶτερον ἡ ἀνάγκη τοῦ δεοντολογικοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, καταδειχνύεται ἐμφανέστερον ἐὰν τὸν συγκρίτωμεν πρὸς ἀνάλογον γεγονός ἐν τῇ φύσει, δηλαδὴ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὸ δποῖον ἐπίσης θὰ ἥδυνατο νὰ δρισθῇ ὡς «καταλογισμός».

Τοιοῦτος φυσικὸς καταλογισμὸς λαμβάνει χώραν, διαν γίνεται λόγος περὶ τινος λειτουργίας ἐνὸς δργανισμοῦ. Δέγεται π. χ., διε τὸ πτηνὸν ἄδει, ἀν καὶ μόνον ἐν μέρος τοῦ δργανισμοῦ του—δ λάρυγξ—λειτουργεῖ. Λέγεται διε τὸ δένδρον ἀνθεῖ ἀν καὶ εἰς μοναδικὸς κλαδίσκυς ἐνὸς μόνου κλάδου βγάζει ἔνα ἀνθος. Οὕτω ἀναφέρεται ἡ λειτουργία τοῦ μέρους εἰς τὸ δλον, καταλογίζεται μία πρᾶξις εἰς τὸ δλον, ὡς ἐνιαῖον ὑποκείμενον, ὡς εἰς «φορέα», διότι λαμβάνει χώραν ἐντὸς τοῦ συστήματος τοῦ δλου. Πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν, διε ἡ πολιτεία εἶναι φυσικὸς δργανισμός, ἀποτελούμενος ἐξ ἀνθρώπων, οἱ δποῖοι εἶναι τὰ δργανά του, δπως δ ζῶν δργανισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ κυτταρά του ἢ ἀπὸ σχετικῶς αὐτοτελεῖς δμάδας κυττάρων (τὰ δργανα ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ, ὡς ἡ καρδία, δ ὁφθαλμός). Εἰς αὐτὸ τὸ ἐσπευσμένον συμπέρασμα δύνανται νὰ καταλήξουν μόνον οἱ παραβλέποντες τὴν θεμελιώδη διάκρισιν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δύο εἰδῶν τοῦ καταλογισμοῦ. Ο «φυσικὸς» καταλογισμὸς συγτελεῖται πρὸς δλον τι, τοῦ δποίου ἡ ἐνότης εἶναι ἀμέσως δεδομένη εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Βλέπομεν τὸ πτηνὸν καὶ ἀπτόμεθα τοῦ δένδρου ὡς ἐνδος δντος. Τὴν πολιτείαν δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ τὴν ἴδωμεν, οὔτε νὰ τὴν ἀκούσωμεν ὡς ἐ.ότητα, οὔτε νὰ ἀγγίξωμεν αὐτήν. Εἰς τὴν αἰσθήσιν εἶναι μόνον ἀτομικαὶ πρᾶξεις δεδομέναι, μὴ δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσι ὡς πολιτειακαὶ πρᾶξεις, ἐφ' δσον ἀνευ ἐτέρων προϋποθέσεων ἐξετάζονται καθ' δλου ὡς φυσικὰ φαινόμενα. Πρέπει νὰ σκεφθῶμεν κατὰ ἴδιον τρόπον, πρέπει νὰ προϋποθέσωμεν μίαν ίσχύουσαν ἐννομον τάξιν, ἵνα ἐκ τῆς φοβερᾶς πληθύος τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν ἀποχρείσωμεν τὰ δυνάμενα νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς πολιτειακαὶ πρᾶξεις. Γότε δμως, ὡς μέρος δλου τινός, τὸ δργανον φυσικοῦ τινος δργανισμοῦ, εἶναι δργανον διὰ τὴν δλότητα τοῦ δργανισμοῦ, εἶναι δργανον πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τῆς ζωτικῆς του ἐνεργείας καὶ μὲ δλας τὰς λειτουργ-

ας του. Οιαδήποτε μεταβολή και ἀνλαμβάνει χώραν και εἰς τὸ ἔλαχιστον μέρος ἐνὸς τοιούτου δργανισμοῦ, ἀναφέρεται πάντοτε εἰς τὸ δλον· οἷονδήποτε μέρος δργανισμοῦ τινος και ἀν λειτουργεῖ, λειτουργεῖ ἐν αὐτῷ διλόκληρος δι δργανισμὸς «φοριὺς» ή ως «ὑπολείμενον» πασῶν τῶν λειτουργιῶν πάντων τῶν μερῶν. Εἰςτὸν λεγόμενον κοινωνικὸν δργανισμὸν τῆς πολιτείας τὰ πράγματα ἔχουν ἐντελῶς ἄλλως. "Οταν λέγεται, δτι ἡ πολιτεία «ἀποτελεῖται» ἀπὸ ἀνθρώπους, παραβλέπεται, δτι ὁ ἀνθρωπὸς ἀιήκει μόνον μερικῶς καὶ μάλιστα μὲ ἐν μικρὸν μέρος τῆς ὑπάρχεως, ή δρμώτερον τῶν λειτουργιῶν πάντοι, εἰς τὴν πολιτείαν και ἀν πρόκειται ἀκόμη περὶ τῆς κυριαρχικωτέρας πολιτείας." Ο,τι πράττει δι ἀνθρωπος, δι δποῖος συμπίπτει νὰ είναι και πολιτειακὸν δργανον, δὲν είναι πολιτειακὴ πρᾶξις. "Ανθρωπος, ἐνδεχομένως ἐκπληρῶν ἔργα δικαστοῦ, προβαίνει εἰς πρᾶξεις πολιτειακῶς ἀπολύτως ἀδιαφόρους, πρᾶξεις κειμένας ἔξω τῆς πολιτειακῆς τάξεως, ως δταν ἔξερχεται εἰς περίπατον μετὰ τῶν τέχνων του. "Ενεργεῖ πολιτειακὰς πρᾶξεις και είναι ως ἐκ τούτου δργανον τῆς πολιτείας, δταν ὑπὸ καθωρισμένας περιστάσεις, μὲ καθωρισμένην διαδικασίαν, εἰς καθωρισμένον τόπον και μὲ καθωρισμένας λέξεις ἐκδίδει ἀπόφασιν. Τούτου ἐνεκεν χρειαζόμεθα μίαν ἐκλεκτικὴν ἀρχὴν διὰ τῆς δποίας θὰ διαχωρίζωμεν ἐκ τῶν λειτουργιῶν ἀνθρώπου ἐνεργοῦντος ὑπὸ ὀρισμένας συνθήκας και ως πολιτειακοῦ δργάνου τὰς λειτουργίας τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ σύστημα τῆς πολιτείας. Αὐτὴ ἡ ἐκλεκτικὴ ἀρχὴ δποία, διὰ τοὺς προρρηθέντας λόγους, δὲν χρειάζεται εἰς τὴν κατὰ φύσιν θεωρίαν διὰ τὸν φυσικὸν καταλογισμόν, είναι δι κανὼν δικαίου (Norm), δι' οὗ τὸ πραγματικὸν γεγονὸς καθίσταται τὸ πρῶτον πολιτειακὴ πρᾶξις. Μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου διαμορφούμενον πραγματικὸν γεγονὸς είναι πολιτειακὴ πρᾶξις μόνον ἐν αὐτῷ ἐνεργεῖ δη «πολιτεία». Καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχει εἰς τὸν κοινωνικὸν κόσμον φαινόμενον, τελείως ἀποκλειόμενον ἀπὸ τὸν φυσικὸν κόσμον, τὸ ἀνυπόστατον, ή ἀνυπόστατος πολιτειακὴ πρᾶξις. Μία ἀτομικὴ ἐνέργεια δύναται νὰ ἐμφανισθῇ μὲ τὴν ὑποκειμενικὴν ἀξίωσιν νὰ ἴσχυσῃ ως πολιτειακὴ πρᾶξις, ἐνῷ ἀντικειμενικῶς δὲν είναι τοιαύτη τοῦτο είναι μία ἀνυπόστατος πολιτειακὴ πρᾶξις, ἀνυπόστατος, διότι δὲν ἀνταποχρίνεται εἰς τοὺς ἀπὸ πολιτειακῆς τάξεως εἰς τοιαύτας πρᾶξεις ἐπιβαλλομένους δρους, ἀνυπόστατος δχι μόγον ἀπὸ νομικῆς, ἀλλὰ και κοινωνικῆς ἀπόψεως, ἀν κατ' ἀρχὴν θέλο-

μεν νὰ διακρίνωμεν αὐτὰ τὰ δύο πράγματα. Εἰς τὸν κόσμον τῆς φύσεως, τῶν φυσικῶν ὀργανισμῶν, δὲν ὑπάρχουν ἀνυπόστατοι φυσικαὶ ἢ ὀργανικαὶ πράξεις.

§ 9. Τὸ προσδίδοντὸς τὸ φυσικὸν, τοῦτο εἰς τὸ αἰσθητὸν περιστατικὸν τῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ συντελουμένης ἀνθρωπίνης πράξεως, τὸν χαρακτῆρα τῆς πολιτειακῆς πράξεως, τὸ ἀνυψοῦν αὐτὸν ἐκ τῆς σφράγας τῆς φύσεως εἰς Ἰδιαιτέραν, ὥπ' ἄλλων νόμων διεπομένην, σφράγαν, τοῦτο εἶναι τὸ νόημα τὸ δποίον προσλαμβάνει ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς πράξεως ταύτης ὡς *Ισχυρᾶς* προϋποτιθεμένης τάξεως, τὴν δποίαν ἥδη καὶ καθωρίσαμεν ὡς πολιτείαν. Δυνάμεθα ὡς ἐκ τούτου τὴν τάξιν ταύτην νὰ ἀποκαλέσωμεν ὡς *νοητικὸν σχῆμα* (*Deutungsschema*), ὡς *Ιδανικὸν* σύστημα, τῇ βοηθείᾳ τοῦ δποίου ὠρισμένα πραγματικὰ γεγονότα κατανοοῦνται ὡς πολιτειακαὶ πράξεις, ἐφ' ὅσον διαπιστοῦται ἡ πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο σύμπτωσις αὐτῶν. "Οποιος δὲν αἰσθάνεται ἐαυτὸν ἀσφαλῆ παρὰ εἰς τὸν κόσμον τῆς φυσικῆς πραγματικότητος, δποιος φρονεῖ ὅτι μόνον, τὸ διὰ τῶν αἰσθήσεων γιγνωσκόμενον εἶναι «ἄληθὲς» καὶ πραγματικὸν, θὰ ἥδύνατο νὰ σταθῇ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι διὰ τοῦ Ιδανικοῦ, νοητοῦ σχήματος κατανοοῦνται μόνον πραγματικὰ, δηλαδὴ μόνον διὰ τῶν αἰσθήσεων γνωστὰ γεγονότα καὶ θὰ ἥδύνατο νὰ ἴσχυρισθῇ, ὅτι πολιτεία δὲν εἶναι τὸ Ιδανικὸν σύστημα, τὸ κατάλληλον πρὸς κατανόησιν πραγματικῶν γεγονότων, ἀλλὰ εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ πραγματικὰ γεγονότα, θεωρούμενα ἀπὸ τὸ ὠρισμένον τοῦτο σύστημα. Καὶ οὕτω θὰ ἔνομιζε, ὅτι ἔσωσε τὴν φυσικὴν πραγματικότητα τῆς πολιτείας. Ἀλλ' ὅμως εἰς τὶ χρησιμεύει αὗτη ἡ μικρὰ πλάνη, ἐὰν τελικῶς πρέπει νὰ ὅμολογήσωμεν, ὅτι τὰ «πραγματικὰ» αὐτὰ γεγονότα, ὡς *τοιαῦτα*, οὖδένα ἔχουσι πολιτειακὸν χαρακτῆρα, ὅτι ἡ πολιτειακὴ αὐτῶν ὑπόστασις ἀπορρέει ἐκ τοῦ Ιδανικοῦ συστήματος, ὅτι ἔδρεύει αὗτη ἐν τῇ Ιδανικῇ αὐτῇ σφράγα, διότι ὁ τιδήποτε οὖσιῶδες λεχθῆ περὶ πολιτείας, πρέπει πράγματι νὰ ἀφορᾷ τὴν πολιτειακὴν τάξιν, ἀκριβέστερον δὲ εἶπεῖν, πρέπει νὰ διατυπώῃ τὴν οὔσιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς πολιτειακῆς αὐτῆς τάξεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς γενικῆς πολιτειολογίας.

§ 10. Ἡ πολιτεία δὲν διακρίνεται κατὰ τρόπον οὖσιαστικὸν ἀπὸ τὰς ἄλλας κοινωνίας, διὰ τοῦ δεοντολογικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος. Καὶ αἱ ἄλλαι κοινωνίαι ἔννοοῦνται μόνον ὡς δεοντολογικὰ συστή-